

PAVIRŠIAUS APDOROJIMAS

MEDINIO NAMO FASADAI

Įvadas

Tradiciškai dažymas ir kitoks namų paviršiaus apdorojimas turi du tikslus: dažome, kad papuoštume namus, ir dažome, kad apsaugotume nuo nusidėvėjimo. Tačiau nedažome tam, kad apsaugotume nuo drėgmės. To negali padaryti jokie dažai, nors šiuolaikiniai dažų gamintojai mėgsta tai reklamuoti.

Norvegijoje tradiciškai medinių namų paviršius buvo dažomas keturiais būdais: linų sėmenų aliejaus pagrindu pagamintais dažais, kompoziciniais dažais, žuvų kepenų aliejaus pagrindu pagamintais dažais ir derva. Šie paviršiaus apdorojimo būdai turi senas tradicijas ir yra pritaikyti Norvegijos namams bei klimatui. Knygelėje taip pat pateikiami geri patarimai, kaip pasiruošti dažymui, prižiūrėti nudažytus fasadus ir kaip apdoroti paviršių nuolat kintančio klimato sąlygomis.



Prižiūrint ir renovuojant senus namus svarbu žinoti tradicijas. Naudojant šiuolaikinius dažus senoms dailylentėms, langams ir durims gali būti padaryta žala.

Ši knygelė skirta namų savininkams, pastatų valdytojams, architektams, dažytojams ir kitiems meistrams. Jos tikslas - suteikti pagrindinių žinių apie mūsų tradicines medinių namų paviršių apdorojimo priemones.

Tekste apsiribojama tik išoriniais pastato fasadais..

TRADICINĖS DAŽYMO TECHNIKOS

Linų sėmenų aliejiniai dažai:

Linų sėmenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai pradėti naudoti XVII amžiuje, tuo pačiu metu, kai pradėjome dengti namus dailylentėmis. Pagrindinės sudedamosios dalys yra virintas linų sėmenų aliejus ir pigmentas. Norvegijoje linų sėmenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai buvo paplitę iki XX a. septintojo dešimtmečio, po to jie nustojo būti naudojami, o dešimtajame dešimtmetyje vėl išgyveno renesansą. Linų sėmenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai pasižymi geromis savybėmis ir yra draugiški aplinkai, nes gaminyje nėra organinių tirpiklių, tokių kaip terpentinas ir vaitspiritas. Laikui bėgant linų sėmenų aliejaus pagrindu pagamintais dažais dažyti paviršiai tampa matiniai.

Kompoziciniai dažai:

Kompoziciniai dažai taip pat pradėti naudoti XVII amžiuje, o iki XX a. šeštojo dešimtmečio šie dažai buvo plačiai paplitę. Dažus paprastai sudaro ruginiai miltai, vanduo, sulfato junginiai ir pigmentas. Tai pigūs ir lengvai pagaminami dažai, kurie dažnai buvo naudojami ūkiniams pastatams dažyti. Kompoziciniais dažais nudažyto paviršiaus paviršius yra matinis. Kompoziciniai dažai taip pat yra ir aplinkai draugiški dažai.

Žuvų kepenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai:

Tikėtina, kad XVII a. taip pat buvo naudojami žuvų kepenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai, tačiau istoriniuose šaltiniuose apie tai rašoma tik XIX a. pradžioje. Žuvų kepenų aliejaus pagrindu pagamintų dažų rišamoji medžiaga yra žuvų aliejus, dažnai gaunamas iš žuvų kepenų. Žuvų kepenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai dažnai buvo naudojami dažyti namus pakrantėse, tačiau šiais dažais dažytų namų rasta ir šalies gilumoje. Žuvų kepenų aliejaus pagrindu pagamintais dažais nudažytas paviršius po dažymo tampa blizgus. To priežastis - dažų sudėtyje esantys riebus žuvų aliejus. Laikui bėgant dažai tampa matiniai, kaip ir linų sėmenų aliejaus dažai.

Degintų anglių pušų derva:

Norvegijoje derva naudojama nuo ankstyvųjų viduramžių. Vikingų laivai buvo apdorojami derva, o ilgainiui - ir bažnyčios. Milebrent degintų anglių pušų derva gaminama iš dervingosios pušies. Tai riebioji pušies mediena, kurią randame pušų kamienuose ir šaknyse. Į dervą galima pridėti susmulkintų anglių, kurios dar geriau apsaugo paviršių. Tik XIX a. antroje pusėje derva pradėta dažniau naudoti civiliniams pastatams, pavyzdžiui, ūkiniams pastatams, o galiausiai ir kalnų trobelėms. Į dervą taip pat gali būti dedama pigmentų; tada ji vadinamas pigmentuota derva.

ŠIUOLAIKINIAI DAŽYMO PRODUKTAI:

Alkido aliejaus dažai:

Gryni alkido aliejaus dažai atsirado XX a. septintojo dešimtmečio pradžioje, todėl jie yra „šiuolaikiniai“ dažai. Rišamoji medžiaga yra alkidinės rūgštys, poliesterio forma, sudaryta iš alkoholio, polivalentinės rūgšties ir 60-80 % organinių aliejų. Grynus alkido aliejaus dažus be priedų galima naudoti senesniems namams dažyti, tačiau alkido aliejaus dažai nuo tradicinių skiriasi tuo, kad yra lygūs ir ilgiau išlieka blizgūs.

Akriliniai ir lateksiniai dažai:

Akriliniai ir lateksiniai dažai rinkoje pasirodė po 1950 m. ir dažnai vadinami „plastikiniais dažais“. Rišamoji medžiaga yra latekso arba akrilo produktas. Išdžiūvę akriliniai ir lateksiniai dažai sudaro vientisą paviršių. Todėl per dažų plėvelę jie praleidžia mažiau drėgmės. Drėgmė gali užsilaikyti po dažų sluoksniu ir pažeisti medieną dėl vykstančio puvinio. Akrilinais ir lateksiniais dažais padengti paviršiai paprastai ilgai išlieka pusiau blizgūs arba blizgūs.

Beicas:

Pastaruoju metu beicas taip pat naudojamas medinių namų paviršiui apdoroti. Nuo senų laikų randame kažką panašaus į beicą - įvairių aliejų su nedideliais kiekiais pigmentų. Tačiau tai nebuvo plačiai naudojama, todėl šioje knygelėje beicas nebus aptariamas.

Skaidraus latekso džiovinimas:

- Latekso dalelės
- vanduo
- Garintuvas
- Latekso dalelės susilydo

„TIESOS“ APIE DAŽUS



Her ser du tett plastmaling som løsner i store flak over det eldre laget med linoljemaling under. Linoljemaling krakelerer seg ofte slik. Foto: Fortidsminneforeningen/Hedda Skagen Paulson

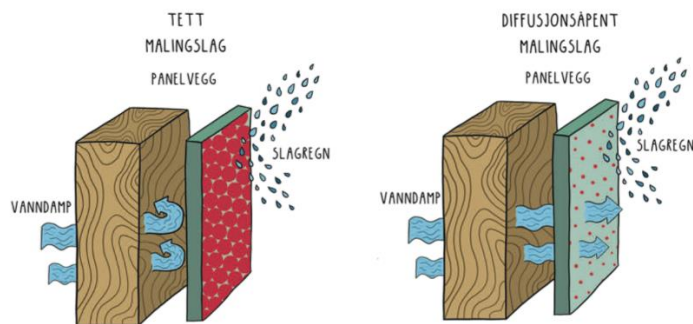


Komposisjonsmaling brytes ned over tid, det anbefales å male opp på nytt når det gamle laget er helt eller delvis nedbrutt. Foto: Fortidsminneforeningen/Ola Fjeldheim

Per dažnai dažydami namus darote daugiau žalos nei naudos. Dažų sluoksniai tampa per tankūs, todėl paviršius gali tapti neatviri difuzijai. Jei yra bendra taisyklė, ji būtų tokia: nedažykite per dažnai ir dažykite tik tas namo dalis, kurioms to reikia!

Dažant turėtų atsirasti difuzijos požiūriu atvirų paviršių, kuriais drėgmė galėtų judėti į pastato konstrukciją ir iš jos. Nedažome tam, kad sulaikytume vandenį, to padaryti negalime, tik iki tam tikro laipsnio. Todėl svarbu, kad drėgmė vėl galėtų pasišalinti. Dažome pirmiausia tam, kad apsaugotume medieną nuo išorinio poveikio, pavyzdžiui, saulės spindulių.

Fasadų ir apdailos pažeidimus labai retai galima priskirti paviršiaus apdorojimui, ypač jei buvo naudojami tradiciniai dažai. Tačiau jei yra pažeidimų, pavyzdžiui, puvinio, jie gali atsirasti dėl šiuolaikinių dažų sluoksnių arba dėl išorinių įtempių, pavyzdžiui, įtrūkusių latakų, augmenijos ant sienos arba paties pastato konstrukcijos defektų.



DAŽŲ PASIRINKIMAS

Namai su senesne apdaila ir (arba) apkalti dailylentėmis originaliai būna nudažyti tradiciniais dažais. Tačiau lengva susipainioti. Galbūt namas neseniai buvo dažytas šiuolaikiniais aliejiniais dažais, o kaip žinoti, kokius dažus naudoti perdažymui?

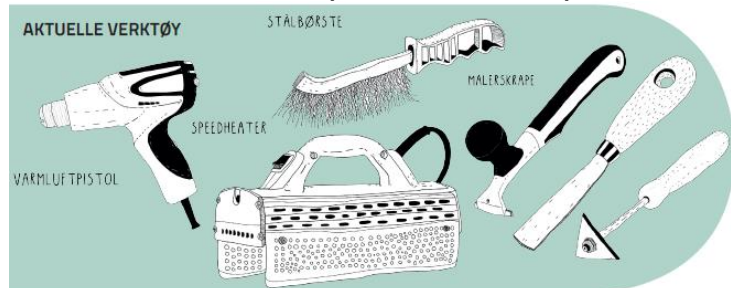
Paprastai galima teigti, kad namą reikia dažyti tuo, kuo jis buvo nudažytas tradiciškai, net jei ant jo yra šiuolaikinių dažų sluoksnių. Tačiau, kad naujas dažų sluoksnis priliptų, labai svarbus yra dažomas paviršius. Todėl nukrapštykite kuo daugiau šiuolaikinių dažų. Fasadai, ant kurių atsiranda pūslių, paprastai buvo dažomi sėmenų aliejaus pagrindu pagamintais dažais, o paskui perdažomi šiuolaikiniais aliejiniais dažais. Medienoje esantis sėmenų aliejus gali būti įkaitintas saulės spindulių, ir susidaro dujos, kurias sulaiko šiuolaikinių dažų sluoksnis. Būtent tai ir sukelia pūslių susidarymą.

Jei nesate tikri, kuo anksčiau buvo dažytas namas, geriausia išeitis - naudoti linų sėmenų aliejaus pagrindu pagamintus dažus. Sėmenų aliejus pasižymi vadinamąja adhezine savybe, o tai reiškia, kad sėmenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai geriausiai sukimba nepriklausomai nuo paviršiaus. Tačiau gerosios linų sėmenų aliejaus pagrindu pagamintų dažų savybės priklauso ir nuo pagrindo. Gerosios linų sėmenų aliejaus pagrindu pagamintų dažų savybės gali labai susilpnėti arba išnykti, jei jie bus dažomi ant vieno ar daugiau nepakankamai suskaidytų šiuolaikinių dažų sluoksnių.

Todėl šiuolaikinių dažų sluoksnius reikėtų kuo geriau nugremžti arba pašalinti naudojant infraraudonųjų spindulių aparatą „Speedheater“.

PARUOŠIMAS

Paruošimas yra svarbiausia dažymo proceso dalis, nuo kurios priklauso galutinio rezultato kokybė. Todėl labai svarbu skirti pakankamai laiko paruošiamiesiems darbams.



Augalija:

Šalia namo sienos gražu auginti tokius augalus kaip rožių krūmai, alyvos ir laukiniai vynmedžiai. Deja, jie kenkia namui - tiek paviršiaus dangai, tiek apmušalams, tiek, blogiausiu atveju, pastato konstrukcijai.

Krūmai ir augalai praleidžia ir sulaiko drėgmę bei sudaro geras sąlygas grybams ir pelėsiams augti. Todėl prižiūrėkite aplink namą esantį reljefą ir augmeniją.

Dažų šalinimas:

Nerekomenduojama dažų šalinti cheminiu būdu, nes gali likti cheminių medžiagų likučių, kurių mes negalime tinkamai neutralizuoti ir kurie laikui bėgant gali pradėti veikti. Senesnius dažų sluoksnius galima pašalinti infraraudonaisiais spinduliais naudojant „Speedheater“. Daugeliu atvejų dažymui paruošti pakanka nušveisti ir nuplauti.

Grandymas:

Seni namai turi jiems būdingą senumo vertę, todėl lygūs paviršiai neturėtų būti galutinis tikslas. Grandant reikėtų pašalinti tik atsiknojusius dažus. Išimtis - šiuolaikinių plastikinių dažų sluoksniai, kuriuos reikėtų kuo geriau nugremžti. Senesnius tradicinių dažų sluoksnius, gerai sukibusius su pagrindu, reikėtų išsaugoti. Taip sustiprinama apsauga nuo išorės poveikio, be to, dažų sluoksniai suteikia svarbios informacijos apie namo statybos ir spalvų istoriją. Naudokite geros kokybės grandiklius. Daugelis žmonių pirmenybę teikia grūdinto plieno ašmenims. Ašmenys neturėtų būti per platūs, ne daugiau kaip 50-60 mm. Tuomet galėsite pasiekti visur, net ir kampuose. Dailylentės kraštus galima nušlifuoti švitrinu popieriumi. Būkite atsargūs, kad naudodami dažų grandiklį nebūtumėte pernelyg staigūs, nes taip galite pažeisti medieną ir visus profilius.

Jei ant namo yra šviesių ir (arba) baltų dažų sluoksnių, senesnių nei maždaug 1900 m., didelė tikimybė, kad šiuose dažuose yra švino baltalo. Jei šie dažų sluoksniai yra gerai sukibę su pagrindu, rekomenduojama šio dažų sluoksnio neliesi. Dažų sudėtyje esantis švinas yra veiksminga apsauga nuo grybelio ir dumblių. Jei būtina pašalinti dažų sluoksnius, kuriuose yra švino baltalo, tam reikia laikytis saugos priemonių, naudojant patvirtintas apsaugos priemones ir kvėpavimo takų apsaugos priemones. Aplinkosaugos požiūriu reikėtų stengtis surinkti dažų atliekas, nes ne visada žinome,



kas jose gali būti. Su atliekomis reikėtų elgtis atsakingai ir pristatyti jas į aplinkosaugos centrą kaip specialiąsias atliekas. Po nušveitimo paviršiai turi būti nuplauti.

Plovimas:

Prieš dažymą visada nuplaukite dažomą paviršių. Ruošiant paviršių dažymui galima į plauti naudojant elektrinę plovimo įrangą. Plaunant elektrine plovimo įranga ir nuplaunamas fasadas, ir nuvalomi ankstesni dažų sluoksniai. Kai kuriuose elektrinio plovimo įrangai skirtuose plovikliuose taip pat yra grybelį ir dumblius naikinančių medžiagų.

Naudokite vejos laistymo žarną su mažu vandens slėgiu ir prie purkštuvo pritvirtinkite antgalį. Plaukite iš viršaus į apačią. Nenaudokite aukšto slėgio plovimo įrangos! Slėginio plovimo įrangos slėgis sunaikina medienos pluoštus ir įspaudžia vandenį į sieną. Vanduo ilgą laiką gali likti sienos struktūroje ir sukelti drėgmės pažeidimus, grybelį ir puvinį. Plovimas svarbus, kad galiotų dažų gamintojų suteikiamos garantijos. Jei prieš dažymą neplausite, garantija nebus taikoma.

Bendra plovimo proceso eiga:

1. Plaunama naudojant elektrinio plovimo įrangą bei plovimo priemonę su fungicidais. Laikykitės ant priemonės pakuotės gamintojo pateiktų nurodymų.

2. Panaudoję ploviklį, nušveiskite sieną specialiu buitiniam valymui skirtu šepetiu. Patartina naudoti tokį, kurį galima pritvirtinti ant ilgos rankenos.

3. Jei plaudami elektrinio plovimo įrangą naudojote ploviklį su fungicidu, daugiau nieko daryti nereikia. Jei buvo naudojamas fungicidas: prieš tepdami dažus leiskite jam išdžiūti.



Medienos įvertinimas:

Prieš dažant, reikėtų įvertinti nuplautos medienos apdailos būklę. Jei apdailos plokštė pažeista arba susilpninta puvinio, ją reikėtų pakeisti, tačiau šiuo atveju taip pat reikia atsižvelgti į tai, ar pastatas yra saugomas. Jei pastatas yra įtrauktas į kultūros paveldo sąrašą arba saugomas, gali būti nustatytos griežtos medžiagų keitimo taisyklės.

Nedažytų paviršių paruošimas:

Neapdorotos medienos ir apdailos paviršius dažnai būna pilkas. Jis visada bus pažeistas grybelių. Ant sienos grybelis nekenksmingas, tačiau jo negalima dažyti. Jei medieną reikia dažyti, pirmiausia paviršių nušveiskite vieliniu šepetiu. Vielinį šepetį reikėtų naudoti medienos tekstūros kryptimi. Po valymo vieliniu šepetiu medieną reikėtų nuplauti, naudojant elektrinę plovimo įrangą, o prieš dažant naudoti grybelių ir dumblių šalinimo priemonę.

Greitai bus paruošta dažymui:

Atlikus paruošiamuosius darbus, sieną galima dažyti. Svarbu, kad prieš dažant siena būtų gerai išdžiūvusi (tai netaikoma dažant kompoziciniais dažais). Drėgmė matuojama drėgmės matuokliu. Gerų, nebrangių drėgmės matuoklių galima įsigyti statybinių prekių parduotuvėse.

Kai drėgmės kiekis neviršija 15 %, galite dažyti. Šalies vietovėse, kuriose iškrinta daug kritulių, gali būti sunku pasiekti, kad paviršius būtų sausas iki 15 proc. Ten dažoma ir tada, kai drėgmės kiekis siekia iki 20 proc.

Dengimas:

Prieš pradėdami dažymo darbus, uždenkite dažomas vietas brezentu (netaikoma kompoziciniams dažams). Pritvirtinkite brezentą prie pastolių arba lataukų ir palikite brezentą kaboti pastolių išorėje arba pritvirtinkite jį prie žemės kuoliukais ir virvėmis. Brezentas apsaugo nuo tiesioginių saulės spindulių, kol džiūsta dažai, dulkių, krentančių lapų ir lietaus ir (arba) drėgmės. Naudojant linų sėmenų aliejų, svarbu, kad sieną būtų galima džiovinti kuo labiau apsaugotoje aplinkoje, nes linų sėmenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai džiūsta ilgai. Po dažymo maždaug savaitę turėtų kabėti brezentas kaip apsauga.

Parengiamasis darbas:

1. Nukrapštykite atsikojusius dažus.
2. Nuplaukite naudodami elektrinę plovimo įrangą su grybelių ir dumblių naikikliu. Vadovaukitės ant naikiklio pakuotės gamintojo pateiktais nurodymais.
3. Švariai nuplaukite sieną vejos laistymo žarna.

LINŲ SĖMENŲ ALIEJAUS PAGRINDU PAGAMINTI DAŽAI

Linų sėmenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai naudojami ir eksterjere, ir interjere. Skaičiuojant litrai, linų sėmenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai yra brangesni už alikido aliejaus ir kompozicinius dažus. Dauguma linų sėmenų aliejaus pagrindu pagamintų dažų pasižymi labai geromis padengimo savybėmis, todėl kaina paprastai susilygina su pigesnių dažų kaina.

Istoriškai linų sėmenų aliejaus pagrindu pagamintais dažais buvo dažomi pagrindiniai mediniai pastatai ir (arba) ūkiniai bei visuomeniniai pastatai. Kai kur taip pat galima pastebėti, kad linų sėmenų aliejaus pagrindu pagamintais dažais su brangiais pigmentais buvo dažomas fasadas, nukreiptas į gatvę ir viešąją erdvę, o kiti fasada buvo dažomi naudojant dažus su pigiais pigmentais. Kartais namų galai buvo dažomi kompoziciniais dažais.

Linų sėmenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai buvo plačiai naudojami iki karo. Pokario metais jie beveik išnyko, pirmenybę teikiant šiuolaikiniams dažams. Nuo XX a. aštuntojo dešimtmečio vėl pradėti gaminti linų sėmenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai, kurie tampa vis populiariesni. Linų sėmenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai yra be tirpiklių. Šie dažai yra draugiški aplinkai, nes jų sudėtyje yra tik organinių ingredientų.

Linų sėmenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai bėgant metams blunka ir keičia savo išvaizdą. Tačiau perdažyti nebūtina. Stori ir dažni dažų padengimai gali tapti per tankūs ir sunaikinti



difuzijai atvirus linų sėmenų aliejaus pagrindu pagamintais dažais padengtus paviršius. Dažykite tik tada, kai dažai nusilups arba esamas pigmento sluoksniu pradės plonėti ar stipriai nusitrins.

Dažų užtepimas:

Galima teigti, kad dėl linų sėmenų aliejaus pagrindu pagamintų dažų naudojimo mokslininkai nesutaria - yra dvi „mokyklos“. Pagrindinis skirtumas yra tas, ar dažų sluoksniai turi būti didinami nuo plono bazinio sluoksnio, kai pirmajame sluoksnyje yra nedaug sėmenų aliejaus, bet jis skiedžiamas vaitspiritu arba terpentinu, ar tie, kurie rekomenduoja į pirmąjį sluoksnį dėti papildomai sėmenų aliejaus. Rekomenduojame atidžiai perskaityti gamintojo darbo eigos aprašymą ir laikytis gamintojo nurodymų.

Nepriklausomai nuo to, kaip didinsite dažų sluoksnius, yra keletas bendrų patarimų, kaip užtepti linų sėmenų aliejaus pagrindu pagamintus dažus:

1. Linų sėmenų aliejaus pagrindu pagamintuose dažuose pigmentai greitai krenta į kibiro dugną. Todėl tepant dažus svarbu dažnai maišyti kibirą.
2. Netepkite linų sėmenų aliejaus pagrindu pagamintų dažų dažymo voleliu.
3. Linų sėmenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai turi būti tepami apvaliu teptuku, pagamintu iš kiaulės šerių arba kitos medžiagos, kuri yra pakankamai standi, kad dažai susigertų į pakankamai ploną sluoksnį.
4. Linų sėmenų aliejaus pagrindu pagamintus dažus tepkite plonais sluoksniais. Dažų teptuku gerai įtrinkite dažus į paviršių.
5. Linų sėmenų aliejaus pagrindu pagamintus dažus tepkite 2 arba 3 sluoksniais.

NAUDINGA ŽINOTI

- Sėmenų aliejumi sutepti skudurai ir tekstilės gaminiai yra savaime užsidegantys ir labai degūs.

Todėl svarbu po naudojimo juos pamirkyti vandenyje ir tada išmesti arba pakabinti išdžiūti.

- Kad ant dažų nesusidarytų plėvelė, svarbu, kad kibiras būtų kuo sandaresnis. Pavyzdžiui, prieš uždedant dangtį į kibirėlį vertėtų įdėti plastikinės plėvelės sluoksnį.

- Dažų teptukų valymas: įdėkite teptuką į kibirėlį virinto gryno linų sėmenų aliejaus, po atskirą kibirėlį kiekvienai spalvai. Pašalinkite dažų perteklių. Naudinga naudoti kibirėlį su kabliukais, kad dažų teptukai kabotų ir nestovėtų ant šepetėlio. Taip pat galima juos suvynioti į plastikinę plėvelę, kad teptukai būtų sandarūs iki kitos dienos.

- Paruošimas dažymui: išvalykite teptukus linų sėmenų aliejaus muilu arba „Sunlight“ muilo gabalėliu. Juos taip pat galite valyti terpentinu arba vaitspiritu. Kita galimybė - įdėti juos į šaldiklį.

KOMPOZICINIAI DAŽAI

Kompoziciniai dažai yra nebrangūs dažai, dažniausiai naudojami ūkinių pastatų, pavyzdžiui, tvartų, pašiūrių ir skliautų dažymui. Kompoziciniais dažais nudažytas paviršius yra matinis. Laikui bėgant, palietus dažai nusitrina. Kompoziciniai dažai visiškai difuziškai laidūs. Šiuos dažus galima lengvai pagaminti ir jie yra labai draugiški aplinkai.

Kompozicinių dažų pigmentas paprastai yra geležies oksido pigmentai, pavyzdžiui, geltona ochra, raudona, Dodenkopf (sodriai raudona spalva) ir umbro spalvos (nuo rudos iki žalsvos ir pilkos žemės atspalvių).

Kompozicinių dažų sudėtyje yra nedidelis kiekis geležies vitriolo.

Paruošimas:

- Atsiknojusius dažus būtina pašalinti, tačiau senesnių sluoksnių grandyti nereikia. Vietoj to švelniai nušveiskite vieliniu šepetiu arba kietu grindų šveitikliu.

- Sudrėkinkite sieną plovikliu, naudodami sodo purkštuvą ar panašų prietaisą.
- Užpurškę ploviklio, sieną nušluostykite šepetiu su piasavos šeriais.
- Nuplaukite naudodami vejos laistymo žarną.
- Panaudokite fungicidą. Palikite išdžiūti.

Dažų sluoksnio užtepimas:

- Prieš dažant paviršius reikia šiek tiek sudrėkinti.
- Kompoziciniai dažai tepami šilti, nes tada juos lengviau tepti ir jie geriau įsigeria į pagrindą. Paruošti naudojimui kompoziciniai dažai prieš tepant kaitinami vandens vonelėje.
- Kompozicinius dažus tepkite sodriu sluoksniu.
- Nedažykite tiesioginiuose saulės spinduliuose.

SVARBU ŽINOTI

- Kompoziciniai dažai naudojami nelygiems paviršiams, pavyzdžiui, grublėtai medienai ir neobliuotoms dailylentėms.
- Kompoziciniams dažams išdžiūvus, jie tampa visiškai matiniai. Geri kompoziciniai dažai yra labai ilgaamžiai.
- Dažų teptukų valymas: jei kompoziciniai dažai yra sustiprinti sėmenų aliejumi, teptuką galima palikti pamerkus sėmenų aliejuje iki kitos dienos. Kitu atveju tiesiog nuplaukite vandeniu.
- Paruoštas dažyti: teptuką nuplaukite muilu su sėmenų aliejumi arba *Sunlight* muilo gabalėliu.



Darbo eiga:

1. Užvirinkite vandenį.
2. Įdėkite geležies vitriolį ir leiskite jam ištirpti vandenyje apie 15 minučių.
3. Atskirame inde į nedidelį kiekį vandens įmaišykite miltus, kad jie nesuliptų.
4. Miltų mišinį supilkite į vandens ir geležies vitriolio mišinį. Pilkite atsargiai tolygiai maišydami. Įsitikinkite, kad miltai puode nesulipo.
5. Leiskite mišiniui 35-45 min virti 90 °C temperatūroje, bet ne užvirinti.
6. Tolygiai maišydami į mišinį atsargiai suberkite pigmentą.
7. Palikite mišinį pavirti 90 °C temperatūroje, bet ne užvirinti, maždaug ½ valandos.
8. Dažai paruošti naudojimui.

ŽUVIES KEPENŲ ALIEJAUS PAGRINDU PAGAMINTI DAŽAI

Žuvies kepenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai daugiausia naudojami pakrančių zonose, ūkinės paskirties pastatams, pavyzdžiui, jūros arkoms, valčių nameliams, tvartams ir ūkiniams pastatams, dažyti. Kaip ir kompoziciniai dažai, žuvies kepenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai yra nebrangūs ir draugiški aplinkai. Žuvies kepenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai yra labai gera ir patvari paviršiaus apdorojimo priemonė, turinti senas tradicijas Norvegijoje.

Žuvies kepenų aliejaus pagrindu pagamintų dažų rišamoji medžiaga yra žuvų taukai, dažnai gaunami iš žuvų kepenų. Šiandien žuvies kepenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai gaminami iš *fløyt* aliejaus. Žuvų kepenų aliejaus pagrindu pagamintus dažus lengva gaminti, tačiau rinkoje sunku rasti savos gamybos *fløyt* aliejaus. Paruoštų naudojimui *fløyt* dažų galima nusipirkti iš kai kurių mažmenininkų, tačiau yra tik kelios bendrovės, gaminančios *fløyt* dažus.

Žuvies kepenų aliejaus pagrindu pagamintais dažais nudažytas paviršius po dažymo bus blizgus dėl dažuose esančių riebiųjų žuvų taukų. Laikui bėgant dažai išblunka, panašiai kaip linų sėmenų aliejaus pagrindu pagaminti dažai. Kaip ir kitų rūšių dažais, tikslinga dažyti ne per dažnai, o palaukti, kol paviršius pasidarys matinis ir pradės nykti.

Paruošimas:

Paruošimas: kaip ir linų sėmenų aliejaus pagrindu pagamintiems dažams. Jei paviršius labai sunykęs, paruošiama kaip kompoziciniams dažams. Pakrantėse esančių pastatų plovimo galima atsisakyti. Prieš dažant medieną žuvies aliejaus pagrindu pagamintais dažais, tikslinga ją nuplauti nuo grybelių ir dumblių.

Dažų užtepimas:

- Žuvų aliejaus pagrindu pagamintus dažus labai lengva ir patogų tepti.
- Dažai tepami teptuku.
- Kai kuriose šalies vietovėse pirmiausia buvo tepamas vienas gryno žuvų aliejaus, vadinamo blizgiuoju žuvų aliejumi, sluoksnis. Po to jis buvo paliekamas per žiemą ir tik tada dengiamas pirmuoju dažų sluoksniu.
- Šiandien naudojimui paruošti žuvų aliejaus pagrindu pagaminti dažai be grunto dengiami dviem plonais sluoksniais.
- Žuvų aliejaus pagrindu pagamintų dažų nereikia skiesti.

NAUDINGA ŽINOTI

- Paruošti naudojimui žuvų aliejaus pagrindu pagaminti dažai gaminami su sausais pigmentais, juose yra daug sausų dalelių, todėl jie ypač gerai padengia paviršius.
- Žuvų aliejaus pagrindu pagamintų dažų džiūvimo laikas labai skiriasi - nuo 24 valandų iki poros savaičių. Tai priklauso ir nuo dažų gamybai naudojamo žuvų kepenų aliejaus, ir nuo naudojamų pigmentų.
- Dažų teptukų valymas: čia galioja tie patys principai, kaip ir linų sėmenų aliejiniams dažams. Tačiau teptukams valyti vietoj sėmenų aliejaus dažnai naudojamas žuvų kepenų aliejus.

DERVA IR PIGMENTUOTA DERSA

Derva (degutas) naudojama laivų, bažnyčių ir pastatų, taip pat gyvenamųjų namų ir kalnų trobelių paviršiui apdoroti. Derva tradiciškai verdama dervos katiluose. Pušų šaknys ir kelmiai susmulkinami į smulkias dalis ir sudedami į kūgio formos krūvą virš duobės. Iš jos išleidžiamas nutekamasis vamzdis, kuriuo derva surenkamas ir nuvedamas į surinkimo indą. Mažesni kiekiai dervos taip pat buvo gaminami geležiniuose puoduose arba specialiai tam pritaikytose dervos krosnyse. Dervą buvo galima nuspalvinti į įkaitintą dervą įmaišant sausų pigmentų. Pigmentai



stabdo saulės spindulius ir suteikia paviršiui geresnę apsaugą.

Dažniausiai pasitaikantys pigmentai buvo juoda spalva, ochros atmainos, raudonasis geležies oksidas ir Dodenkopf (sodriai raudona spalva).

Paruošimas ir priežiūra:

Derva dengtus paviršius reikia reguliariai ir dažnai prižiūrėti. Labai svarbu dervos sluoksnius tepti vienas ant kito, kaip ir naudojant dažus. Dervos sluoksniai klojami tepant kelis sluoksnius iš eilės, kai užteptas

sluoksnis išdžiūsta.

- Derva dengiami paviršiai turi būti švarūs, tačiau paprastai jų plauti nebūtina. Paviršių nuvalykite šiek tiek kietesne šluota (ne vieliniu šepetiu). Paprastai to pakanka, kad būtų pašalintos palaidos dulės ir nešvarumai. Šluotą judinkite medienos pjovimo kryptimi.

- Prieš tepant dervą paviršius turi būti sausas, sausesnis nei 15% drėgnumo.

Dervos tepimas:

- Rekomenduojama dervą tepti šiltą. Taip ją lengviau tepti ir lengviau paskleisti plonais sluoksniais. Šildyti reikia vandens vonioje arba naudojant veršelio pieno šildytuvą. Jų galite įsigyti „Felleskjøpet“.

- Derva yra stipraus kvapo ir gali kelti diskomfortą. Jis nėra pavojingas, tačiau prireikus naudokite respiratorių. Pasirūpinkite, kad dervos nepatektų ant odos, mūvėkite pirštines.

- Derva tepama tvirtais teptukais iš natūralių šerių, kurie gali atlaikyti karštį. Plokščias ar apvalus šepetys - skonio reikalas.

- Derva yra šiek tiek nešvari, todėl uždengti, pvz., pamatų sienas, tinka dailininko veltinis, ir palikti jį vienai-dviem savaitėms po darbų pabaigos, kad nesusigertų ir nenutekėtų.

- Tepant dervą reikia nuolat maišyti. Ji atsiskiria.

- Kad derva tinkamai sukietėtų, ją reikia tepti plonais sluoksniais. Jei oras sausas, kitą sluoksnį galima dengti po kelių dienų.

- Valymui paprastai užtenka vandens ir muilo, tačiau galima naudoti ir metilo spiritą, kuris gerai ištirpina dervą.

SVARBU ŽINOTI

- Milebrent dervos sluoksnio ploninimas gali jį susilpninti, todėl dervos plėvelė greičiau suyra.

- Labai svarbu apdoroti tik tuos paviršius, kuriems reikia priežiūros. Paprastai rytinių ir šiaurinių sienų nereikia dervuoti taip dažnai, kaip pietinių ir vakarinių sienų.

- Dervos deginimas (virimas, ruošimas) yra sudėtingas procesas, kuriam reikia specialių žinių. Galima nusipirkti jau paruoštą milebrent dervą. Jei tai gryna derva, pagaminta iš pušies, ji puikiai tinka. Venkite dervos, pagamintos iš akmens anglies, nes tokią dervą uždrausta gaminti.

- Dažų teptukų valymas: dažų teptukus galima palikti tokius, kokie jie yra, nes jie vėl suminkštės, kai bus įdėti į karštą dervą. Jei teptukai nesuminkštėja, juos galima per naktį pamirkyti

denatūruotame spirite. Norėdami nuvalyti kitus naudotus įrankius, juos reikia nuplauti karštu vandeniu ir plovikliu.

Dažyti fasadai

PRIEŽIŪRA IR KLIMATAS

Tradiciniais dažais nudažyti namai paprastai gerai išsilaiko, nepaisant to, kad po kelerių metų jie tampa matiniai.

Tradiciniai dažai labai skiriasi regionuose pagal tai, kaip greitai jie suyra ir juos reikia perdažyti. Paprastai linų sėmenų aliejaus pagrindu pagamintais dažais ir žuvies kepenų pagrindu pagamintais dažais dažoma kas 15-20 metų, kompoziciniais dažais - 20-25 metus, derva - 3-5 metus pietų ir vakarų sienoms ir 7-10 metų rytinėms ir šiaurinėms sienoms. Dėl klimato kaitos artimiausiais metais dažyti ir dervuoti tikriausiai reikės dažniau.

Net jei galite sau leisti palyginti ilgus intervalus tarp dažymų, svarbu reguliariai prižiūrėti namą. Jei rūpinsitės dažytais paviršiais, dažyti nereikės taip dažnai. Viena iš taisyklių yra ta, kad prieš perdažant dažų sluoksniai turi būti suirę. Namas nebūtinai turi visą laiką atrodyti šviežiai nudažytas.

Priežiūra:

- Reguliariai plaukite namą. Paprastai užtenka kas dvejus ar trejus metus, tačiau kai kuriose pažeidžiamose vietose gali tekti plauti kasmet.
- Atminkite, kad nebūtinai visas keturias sienas reikia plauti ar dažyti vienu metu. Paimkite sieną, kurią reikia naujai apdoroti, o kitas sienas dažykite tada, kai reikia.
- Valydami namą naudokite buitinį ploviklį, geriausia buitinį ploviklį su fungicidu. Vadovaukitės naudojimo instrukcijomis. Kai kurių produktų nereikėtų nuplauti, jie turi išdžiūti ant paviršiaus. Taip išsaugomos nuo grybelio ir dumblių apsaugančios medžiagos.
- Elektrinę plovimo įrangą naudokite tik ruošiant dažymui.

Klimatas:

Namų ir dažytų paviršių priežiūra tapo intensyvesnė iš dalies dėl klimato kaitos.

Drėgnesniame klimate augmenija auga greičiau, todėl kaip niekada svarbu laikyti augmeniją atokiau nuo namo sienos. Augmenijai esant arti namo, sienos visą laiką būna drėgnos. Drėgmė kenkia paviršiaus apdirbimui ir medienai.

Drėgnesnis klimatas reiškia daugiau lietaus, todėl dažniau nei anksčiau turime nukreipti vandenį nuo namų. Gali tekti įrengti latakus ir lietvamzdžius ten, kur jų iš pradžių nebuvo.

Įrengti latakus gali būti protingas sprendimas, padėsiantis išsaugoti namą ir dažytus jo fasadus.

Latakų ir lietvamzdžių montavimui ir priežiūrai:

- Stogo vamzdžiai ir (arba) latakai su įmovomis turi būti su išvestomis įmovomis. Taip galėsite patikrinti, ar nėra nuotėkio, ar nėra įšalo ir pan.
- Stogo latakų išleistuvai turi būti suprojektuoti taip, kad vanduo būtų nukreiptas nuo pastato.
- Alternatyvus sprendimas lietvamzdžiams yra latakai su ilgais išsikišimais, kurie nukreipia vandenį nuo sienos.

* Jei pastatas turi oficialią paveldosauginę vertę, dėl naujų latakų įrengimo reikėtų aiškintis su tokiomis institucijomis kaip savivaldybės pastatų reikalus administruojantys pareigūnai arba apskrities tarybos kultūros paveldo departamentas.